

ЛІНГВОКОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА СПЕЦІАЛІСТА ЯК ОДНА З ПРІОРИТЕТНИХ ЦІЛЕЙ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті висвітлюється проблема формування лінгвокомунікативної культури студентів ВНЗ. Автор розглядає нову парадигму навчання, ціллю якої є виховання людини культури, формування та розвиток особистості, здатної до саморозвитку та самовизначення в суспільстві, у культурі та в професійній діяльності.

Кардинальні зміни, які відбуваються у світі, знаходять своє безпосереднє відображення в системі освіти. Сучасна українська освіта в загальному контексті її модернізації визначається різноманітністю інновацій, пошуком нових педагогічних технологій та характеризується зміною пріоритетів у змісті навчання та виховання. Ці зміни обумовлюються новою ціннісно-цільовою основою змісту та результату навчання, де в якості останнього все частіше виступає загальна, професійна та лінгвокомунікативна культура особистості.

На відміну від традиційної парадигми навчання, яка розглядала в якості результату систему знань, умінь та навичок, в наш час результат представляється набором ключових компетенцій в інтелектуальній, громадсько-правовій, комунікаційній, інформаційній та інших сферах. Це знайшло нормативно-правове відображення в матеріалах Симпозіуму Ради Європи «Ключові компетентності в Європі», «Стратегії модернізації змісту загального навчання» та ін. Перехід до нової парадигми навчання, у центрі якої знаходиться культура, як його домінанта, потребує розвитку та удосконалення системи поглядів, в основі яких знаходиться культурологічна концепція сучасного навчання у ВНЗ.

Дана парадигма навчання з позиції культури (О.Є.Малихін, О.В.Сиром'ясов, В.Л.Тьомкина та ін.) ставить своєю ціллю виховання людини культури, формування та розвиток особистості, здатної до саморозвитку та самовизначення в суспільстві, у культурі та в професійній діяльності. Питанням розвитку культурологічної направленості в педагогіці, психології, методиці професійного навчання та навчання іноземним мовам присвячені дослідження сучасних вчених Ф.С.Бацевич, Є.Н.Богданова, І.В.Ісаєвої, В.П.Зінченко, Н.М.Касьяненко, А.А.Криуліної, А.А.Леонтєва, Є.І.Пасова, В.А.Сластеніної, О.В.Сиром'ясова, Г.Д.Томахіна, В.Л.Тьомкиної, А.П.Ходусова, Г.Нойнера, С.Шмідта та ін.

У культурологічній моделі закладена переорієнтація сучасного навчання, його перехід від інформаційної когнітивної педагогіки до цілісної змістовної культурно-історичної педагогіки, від адаптивно-дисциплінарної моделі підготовки спеціалістів до моделі породження образу світу в ході пізнавальної діяльності. Таким чином, оскільки професійне навчання складає невід'ємну частину культури, підготовка спеціаліста означає процес його становлення як суб'єкта культури. Найбільш відповідним для навчальних цілей, як стверджує Є.І.Пасов, є «розуміння культури як сукупності (системи) моральних, духовних цінностей, які створені та збільшені народом (людством) в усіх сферах буття.»[3,с.68] Немаловажним у цьому світі продовжує залишатися проблема мови та культури, яка стала останнім часом об'єктом багатьох досліджень філософів, культурологів та лінгвістів.

Нове замовлення суспільства на підготовку спеціалістів високої кваліфікації, які володіють іноземною мовою та вміють увійти в контакт з представниками іншої культури, іншого соціуму, обумовлений динамікою розвитку сучасного суспільства, еволюцією системи цінностей, діалектикою новизни, інтенсивністю розвитку нових інформаційних технологій. Можна констатувати, що в наш час сформувався соціальне замовлення на глибоке знання іноземних мов громадянами України, що знайшло своє відображення у вимогах до обов'язкового мінімального рівня підготовленості випускників середніх шкіл

та змісту навчальної програми з дисципліни «Іноземна мова» державних освітніх стандартів вищої професійної освіти.

Останнім часом в методиці навчання іноземних мов намітилась тенденція до однобічного прагматичного захоплення цільовою культурою, що приховує в собі небезпеку «однобічного» виховання особистості спеціаліста. Інше пропонує концепція навчання, що розвиває (В.В.Давидов та ін.) та концепція багатокультурного та міжкультурного навчання (В.В.Сафонова та ін.). Перша розглядає оволодіння мовою, як невід'ємною частиною загального процесу особистісного розвитку. Згідно другої концепції, оволодіння мовою є не тільки ключем до засвоєння культури іншого народу, але й представляє собою умови самовизначення людини не тільки як представника свого етносу, але й як члена загальноосвітньої спільноти.

Достатньо повна характеристика сучасної моделі професіонала, яка відображує реальні соціокультурні процеси, за Малихіним О.Є. припускає:

1) відповідність спеціаліста полікультурному простору, вписаність у домінуючі в суспільстві культурні цінності при збереженні та розвитку своєї індивідуальності та світосприйняття;

2) наявність методологічної, інформаційної, технологічної та екологічної культури;

3) здатність до інноваційної та винахідницької діяльності;

4) володіння здоров'язберегаючими технологіями;

5) високий рівень культури міжнаціональної взаємодії та мовної комунікації.

Підготовка спеціаліста сьогодення потребує нового, зовсім іншого теоретичного та методичного принципу, на базі якого студент навчається іноземній мові як цілісній системі всіх мовних варіантів, їх світоглядного та культурологічного сплаву, щоб таким чином допомогти йому навчитися формувати та формулювати свої думки засобами іноземної мови.

Загальна мета навчання у ВНЗ полягає у формуванні англійських мовних умінь студентів для застосування їх у вирішенні професійних завдань та у повсякденному житті. Завдання навчальної дисципліни «Іноземна мова професійного спрямування» в Донецькому юридичному інституті, як у вищому навчальному закладі нового типу, полягають у практичному оволодінні різними видами мовної діяльності – вмінням вільно читати та розуміти суспільно-політичну, юридичну та культурологічну літературу; користуватися усним монологічним та діалогічним мовленням у межах загальної та професійної тематики; перекладати юридичні тексти з іноземної мови на рідну; реферувати суспільно-політичну та юридичну літературу рідною та іноземною мовами. Ця практична мета поєднується з виховною та загальноосвітньою. Навчальний матеріал, трактування його змісту і тематика сприяють вихованню студентів та розширенню їхнього світоглядного та культурологічного сприйняття.

Одним з найбільш ефективних засобів розвитку навичок та вмінь усного непередбаченого мовлення є навчальна дискусія. Дискусія здатна забезпечити не тільки індивідуальну та парну, але й групову та колективну форми роботи на занятті, що дозволяє кожному студенту максимально ефективно використовувати навчальний час.

Головною ознакою дискусії є наявність предмета обговорення, чітко визначеного та цікавого для аудиторії. Студенти мають самостійно висувати переконливі докази, повідомляти нові факти, приклади. Вони вчаться зіставляти, порівнювати, заперечувати іншу точку зору. Це сприяє розвитку критичного, творчого мислення взагалі.

Читання є нарівні з усною мовою важливим видом мовної діяльності, найпоширенішим способом іншомовної комунікації. Це рецептивний вид мовної діяльності, який містить техніку читання і розуміння прочитаного. Для формування адекватних навичок читання велике значення має характер текстів:

1) збагачення та розширення лексичних знань студентів;

2) засвоєння лексико-граматичного матеріалу, з одного боку, а з іншого – забезпечення студентів вправами у читанні та використанні певного матеріалу для

засвоєння мови, у відповідях на питання викладача, у процесі вільного переказу змісту або у переказі, близькому до тексту;

3) розвиток усної мови студентів на основі прочитаного тексту: переказ тексту, бесіда з окремих проблем, що розкриваються в тексті;

4) розвиток смислового сприйняття тексту, його розуміння.

Усі аспекти навчання мови мають носити обов'язкову комунікативну орієнтацію, не виключаючи граматики. Інтегрований підхід до навчання у ВНЗ передбачає надавання більшого значення письмовій мові, яка в недавньому минулому розглядалась як вторинна по відношенню до усної мови. Письмовий аспект поліфункціональний, він може бути інтерактивним, неформальним і т.д. Це означає, що формальне використання письмової мови в аудиторії не відображає реального функціонування в ситуаціях реального спілкування. Новий підхід до навчання письму передбачає комунікативну спрямованість, інтегрований підхід до мовного матеріалу та гуманістичний принцип навчання.

Практичне володіння іноземною мовою не може бути повноцінним, якщо воно не включає обидві форми комунікації в тісному взаємозв'язку. Усна та письмова мова представляють дві рівноцінні форми спілкування. Ці форми взаємообумовлені, доповнюють одна одну, використовують матеріал одного професійно-спрямованого словникового фонду і спираються на загальну граматику.

Будь-який фахівець, представник правоохоронних органів зокрема, в силу виконання своїх професійних обов'язків, повинен володіти навичками міжособистого та міжкультурного спілкування – бути компетентним у спілкуванні. Першочергового значення для майбутніх правоохоронців набувають такі комунікативні навички та вміння: ефективно говорити та слухати під час спілкування, налагоджувати комунікативний контакт з різними людьми; правильно вибирати засоби подання інформації; розв'язувати складні конфліктні ситуації; спостерігати, розуміти та застосовувати невербальну мову; набувати ораторської майстерності та ін. Всі ці вміння та навички лежать в основі лінгвокомунікативної компетентності.

Спеціалісти в області юриспруденції повинні володіти іноземною мовою, формуючи свій тезаурус з урахуванням специфіки певної лінгвокультурної спільності; повинні враховувати особливості конкретних понять в рідній та іншій професійній культурі; засвоєння термінів професійної культури сприяє та веде до збагачення соціокультурного досвіду майбутнього спеціаліста юридичного профілю.

Концепція розвитку професійної лінгвокомунікативної компетенції студентів в освітній системі юридичного вузу реалізується:

- індивідуалізацією навчання;
- системою міждисциплінарної інтеграції;
- ефективною організацією самостійної роботи;
- активною науково-пошуковою діяльністю студентів.

Категоріальний імператив розвитку вищої школи розкривається в постулатах когнітивної, культурологічної та комунікативної парадигми педагогіки. При такому підході домінуючою не є об'єм придбаних знань та навичок, а культурний та особистісний розвиток, вміння синтезувати та аналізувати інформацію, отриману з іншомовних джерел, здатність самостійно приймати вірні рішення в нестандартних обставинах. Навчальний процес вузу та самовиховання призвані всебічно сприяти розширенню пізнавальної діяльності студентів, активізації їх власного інтелекту та морального напруження, становлення лінгвокомунікативної культури та професійної компетентності спеціаліста.

Література:

1. Касьяненко Н.М. Лінгвокомунікативні аспекти спілкування. // Комунікативна компетентність правників і їх зв'язки з громадськістю. – Львів, 2003. – с.110-113.

2. Мальхін А.Е. Культурологические основы проектирования образовательной среды при обучении студентов иностранному языку. Автореф....к.п.д.: 13.00.08. – Курск, 2005. – 21с.

3.Пассов Е.И. Овладение иноязычной культурой как основа взаимопонимания в межкультурном диалоге // Специальный вестник филиала Института русского языка в Венгрии. №7. – Будапешт, 1997. – с.64–74.

4.Тёмкина В.Л. Формирование лингвокоммуникативной культуры студентов университета. Автореф....д.п.н.: 13.00.01. Оренбург, 2004. – 37с.

5.Сыромясов О.В. Формирование межкультурной профессиональной компетенции специалиста на основе иноязычного текста. Автореф....к.п.н.: 13.00.08. – М., 2001. – 27с.

В статье затрагивается проблема формирования лингвокоммуникативной культуры студентов вуза. Автор рассматривает новую парадигму образования, целью которой является воспитание человека культуры, формирование и развитие личности, способной к саморазвитию и самоопределению в обществе, в культуре и в профессиональной деятельности.

The article deals with the problem of students' communicative competence and linguistic culture. The author examines the new paradigm of education, the aim of which is breeding of the person of culture, the forming and development of the person able to self-development and self-determination in the society, in culture and in the professional activity.